

Zitting 1980–1981

16 585

Wijziging van enige bepalingen in het Burgerlijk Wetboek tot wegneming van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht

Nr. 4

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 28 mei 1981

De vaste Commissie voor Justitie¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit ontwerp, brengt het navolgende verslag uit.

ALGEMEEN

De leden van de P.v.d.A.-fractie merkten op, dat zij in de zomer van 1974 bij het schrijven aan hun inbreng voor het voorlopig verslag op wetsontwerp 12 863 (partiële wijziging van de regeling van het erfrecht, vooruitlopend op de invoering van Boek 4 van het nieuwe BW) hun vreugde erover uitspraken, dat het natuurlijke kind en diens afstammelingen dezelfde plaats – in dat wetsontwerp – innemen als het wettige kind en diens afstammelingen, niet vermoedden dat er voor die vreugde maar heel weinig reden zou zijn. Het wetsontwerp kwam immers nooit verder dan het stadium van het voorlopig verslag. De zogenaamde voortrein raakte van de rails en kwam tot stilstand. Deze leden vroegen of die trein ooit – en zo ja, wanneer – weer in gang gezet zou worden.

Thans ligt, zo vervolgden de leden van de P.v.d.A.-fractie verder, een van de voortrein losgekoppeld wetsontwerp voor dat beoogt eindelijk het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht uit het Burgerlijk Wetboek weg te nemen en de situatie te herstellen zoals die bestond ten tijde van het Romeins-Hollandse recht.

De leden van de P.v.d.A.-fractie zeiden in ieder geval te willen meewerken aan een snelle afhandeling van het onderhavige wetsontwerp. Zij waardeerden de op advies van de Raad van State aangebrachte wijziging in het intitulé en in de considerans van het wetsontwerp. Wezenlijker dan een verbetering van de erfrechtelijke positie van natuurlijke kinderen is immers het wegnemen van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht. Uit het nader rapport aan de Koningin was deze leden echter niet duidelijk geworden waarom in het kader van dit wetsontwerp niet tevens de positie van onwettige kinderen buiten het erfrecht aan de orde kon komen. Zij hadden het logischer gevonden indien, toen eenmaal gekozen was voor een loskoppeling van dit onderdeel van wetsontwerp 12 863, de gelijkstelling van positie tussen natuurlijke en wettige kinderen zowel binnen als buiten het erfrecht in één wetsontwerp zou zijn geregeld. Dat die oplossing de gelijkstelling voor wat betreft het erfrecht verder vertraagd zou hebben, konden deze leden zich nauwelijks voorstellen, omdat de Minister immers ook zelf al stelde dat het verschil in staat buiten het erfrecht weinig consequenties medebrengt.

¹ Samenstelling: Abma (SGP), Roethof (PvdA), ondervoorzitter, Haas-Berger (PvdA), Kappeyne van de Coppello (VVD), voorzitter, Stoffelen (PvdA), Van Dam (CDA), Kosto (PvdA), Salomons (PvdA), Patijn (PvdA), Stemerink (PvdA), Van den Broek (CDA), Evenhuis-van Esen (CDA), Lauxtermann (VVD), Wessel-Tuinstra (D'66), Dijkman (CDA), Faber (CDA), Beckers-de Bruijn (PPR), Nijpels (VVD), Korte-van Hemel (CDA), Tripels (VVD), Van der Burg (CDA).

Naar aanleiding van het adres dd. 13 februari 1981 van mr. P. W. van der Ploeg sr. aan de vaste Commissie voor Justitie, welk adres een korte samenvatting biedt van zijn in het NJB-nummer van 21 maart 1981 verschenen zeer interessante opstel «van erfopvolging wanneer er natuurlijke kinderen aanwezig zijn» wilden de leden van de P.v.d.A.-fractie nog enkele vragen stellen met betrekking tot de overgangsbepalingen van artikel II. Worden in het eerste lid van artikel II met het tevoren geldende recht bedoeld de wetbepalingen, die artikel I wijzigt of schrapt? Moet op grond van artikel 66 Grondwet onder het tevoren geldende recht in dit geval niet worden verstaan het Nederlands recht met inbegrip van de bepalingen 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden? De bepalingen 8 en 14 van het verdrag, welke een eerbiediging van het gezins(familie)leven garanderen zonder dat onderscheid mag worden gemaakt op grond van onder meer geboorte, zouden immers gelet op de uitspraak van het Europese Hof van 13 juni 1979 in de zaak-Marckx en gelet op de beschikking van de HR van 18 januari 1980 directe werking hebben? (Van Alkema in een noot bij NJ 1980, nr. 462).

Kan de Minister de visie van Van der Ploeg delen dat de gelijkstelling in het erfrecht van natuurlijke kinderen met wettige kinderen geldt met ingang van 11 september 1969, nl. het tijdstip waarop Boek 4 van het nieuwe BW na aanvaarding op 10 september in de Eerste Kamer kracht van wet kreeg (Stb. 372)? Dit hield immers in de gezamenlijke beslissing van Regering en Staten-Generaal, dat voortaan natuurlijke kinderen voor de wet bij het erfrecht niet langer achterstaan bij wettige kinderen? Dat er nog een invoeringswet moest komen kan toch niet anders zijn dan, zoals Van der Ploeg stelt «een technisch-juridische bijkomstigheid» die aan de geldigheid van die beslissing niets kan afdoen? Indien de Minister de visie met betrekking tot de genoemde datum van de gelijkstelling in het erfrecht niet kan delen, wil hij dan toelichten waarom niet?

Met betrekking tot het tweede lid van artikel II merkt Van der Ploeg in zijn adres op dat, zo men al een aanvulling van testamenten gewenst acht voor de gevallen, dat het testament gemaakt is onder een wet, die door een nieuwe vervangen is, de wettelijke regeling van de aanvulling dan niet moet discrimineren door haar alleen ten nadele van het natuurlijke kind toe te passen. Volgens hem kunnen zich evengoed situaties voordoen, waarbij een strikte toepassing van de nieuwe wet op het onder de oude wet gemaakte testament leidt tot gevolgen ten gunste van het wettig kind en ten nadele van het natuurlijk kind, die waarschijnlijk door de erflater niet zouden zijn gewild. Aan de hand van enkele voorbeelden licht hij dit toe en hij stelt de vraag of de overgangsbepaling van het tweede lid niet in strijd is met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het verdrag in samenhang met artikel 14 van het Verdrag onder verwijzing naar overweging 65 van de uitspraak van het Hof in de zaak-Marckx. Wil de Minister ook hierop ingaan, zo vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Ook de leden van de C.D.A.-fractie vroegen, of de Minister kennis had genomen van het commentaar van mr. P. W. van der Ploeg ten aanzien van het overgangsrecht. Leest de Minister hierin eveneens (en vooral uit de samenhang der twee leden) een verwijzing naar uitsluitend wettenrecht met uitsluiting van de verdragsbepalingen van het Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden? Is de Minister het eens met de door berekeningen gestaafde opmerkingen van schrijver dat strikte toepassing van de overgangsbepalingen kan leiden tot door erflater niet gewenste resultaten? Gaarne vernamen deze leden de mening van de Minister hierover.

Met voldoening hadden de leden van de V.V.D.-fractie van het onderhavige wetsontwerp kennis genomen. Ook bij deze leden rezen naar aanleiding van een adres dat de vaste Commissie voor Justitie had ontvangen van mr. P. W. van der Ploeg sr. en een artikel van deze adressant in het NJB van 21 maart 1981 de volgende vragen.

Zo wilden ook zij weten in hoeverre de uitspraak van het Europese Hof voor de rechten van de mens in de zaak-Marckx (NJ, jaargang 80, nr. 462) volgens de Minister leidt tot de conclusie dat de wettelijke gelijkstelling tussen wettige en natuurlijke kinderen al op 11 september 1969, het moment waarop Boek IV van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek van kracht werd, heeft plaatsgevonden en zo ja, wat zijn de rechtsgevolgen van deze conclusie.

Leiden de overgangsbepalingen zoals die zijn geformuleerd in het wetsontwerp in sommige erfrechtelijke situaties niet tot een bevoordeling van het wettige kind en zo ja, zou die mogelijke bevoordeling dan niet dienen te worden voorkomen door een aanpassing van die overgangsbepalingen?

De leden van de fractie van D'66 waren verheugd dat de gelijkstelling van het natuurlijke kind met het wettige in het erfrecht nu (eindelijk) zijn beslag kan krijgen, nadat dit jarenlang is opgehouden door de koppeling met de controversiële erfrechtelijke positie van de langstlevende echtgenoot in wetsontwerp 12 863. De achterstelling van het natuurlijke kind in het erfrecht, een in toenemende mate ergeriswekkende vorm van discriminatie, zal door het onderhavige wetsontwerp gelukkig geheel worden opgeheven. De aan het woord zijnde leden waren het derhalve geheel eens met artikel I van het wetsontwerp.

Ten aanzien van artikel II, de overgangsbepalingen, vroegen deze leden zich af of dit zou moeten worden aangevuld ter voorkoming van bepaalde moeilijkheden, welke zich kunnen voordoen bij nalatenschappen die openvallen na het in werking treden van dit wetsontwerp, doch waarvoor de testamenteën gemaakt zijn vóór dit tijdstip. Zij gaven daarbij de navolgende drie voorbeelden.

– Als in een testament staat: «ik benoem tot erfgenamen mijn erfgenamen volgens de wet», wordt dan bedoeld de wet ten tijde van het maken van het testament of ten tijde van het overlijden? Indien men dit laatste aanneemt – en deze leden gingen hiervan uit, daar alleen dan de gelijkstelling van het natuurlijk kind effect heeft –, zou dat overeenkomstig de wil van de erflater zijn. Zou in een overgangsbepaling moeten worden vastgelegd dat onder «de wet» steeds wordt verstaan de wet ten tijde van het overlijden (tenzij blijkt dat de erflater kennelijk bedoeld heeft de wet ten tijde van het maken van het testament)?

– Een vergelijkbaar probleem doet zich voor als in een testament staat: «ik benoem tot mijn erfgenaam mijn naaste bloedverwanten». Volgens artikel 924 BW wordt zo'n beschikking geacht te zijn gemaakt ten voordele van de door de wet geroepen erfgenamen. Welke wet wordt hier bedoeld?

– In nogal wat bestaande testamenteën komt de bepaling voor dat de toedeling bij voor-overlijden van een erfgenaam geschiedt aan diens wettige afstammelingen evenals bij wettelijke plaatsvervulling. Naar het huidige recht treedt een natuurlijk kind van de overledene niet bij plaatsvervulling op, bij het nieuwe recht wel. In dit laatste geval is in deze context «wettige afstamming» zelfs strijdig met «wettelijke plaatsvervulling». Zou in een overgangsbepaling moeten worden vastgelegd dat in dergelijke gevallen het bijvoeglijk naamwoord «wettige» dient te vervallen (tenzij blijkt dat de erflater kennelijk bedoeld heeft natuurlijke afstammelingen uit te sluiten)? Een overgangsbepaling als bovengenoemd onder 1, zou ook hier dienstig zijn ter definiëring van het bijvoeglijk naamwoord «wettelijke».

Kan de Minister medelen of hij deze opvatting van Van der Ploeg deelt, zo vroegen deze leden. Zo nee, waarom niet? Zo ja, betekent dit dan dat natuurlijke kinderen, die achtergesteld waren bij wettige, bij de verdeling van boedels opengevallen sinds 11 september 1969, alsnog het hun toekomstige kunnen opeisen? Zijn de overige erfgenamen tot betaling van die schade-loosstelling verplicht? Indien effectuering niet mogelijk blijkt, kan dan de Staat wegens onzorgvuldig optreden als wetgever aansprakelijk worden gesteld? Is het denkbaar dat in bepaalde gevallen te veel aan successierechten is betaald? Is artikel II.1 van het onderhavige wetsontwerp strijdig met het Europees Verdrag, c.q. welke betekenis moet worden toegekend aan de woorden «het tevoren geldende recht», zo vroegen de leden van de fractie van D'66 zich af.

ARTIKELEN

Artikel I

Artikel 899 b

– De leden van de P.v.d.A. fractie vroegen, waarom dit artikel niet is aangepast. Hier blijft onzekerheid bestaan tussen een natuurlijk kind en een kind uit een vroeger huwelijk.

Artikel 904

– De leden van de P.v.d.A.-fractie merkten op, dat als het om natuurlijke kinderen gaat, zij niet uit een huwelijk zijn voortgesprongen. Moet ook deze tekst niet worden aangepast, zo vroegen deze leden.

De voorzitter van de commissie,
Kappeyne van de Coppello

De griffier van de commissie,
Kerkhofs